

Vernieuwde aandacht voor taal

Taalvaardigheid in de beroepsopleidingen is een onderwerp dat weer geheel midden op het podium is gezet. De politiek, de vakbladen en andere media laten zich bijna dagelijks horen over dit onderwerp.

Even goed richt de massale aandacht zich op de taalbeheersing van universitaire studenten en hbo'ers, als op vmbo'ers en mbo'ers.

Daarbij kan het Ministerie van Onderwijs niet werkloos toezien en doet dan ook verschillende voorstellen. Eén van die voorstellen is gericht op taal in het MBO.

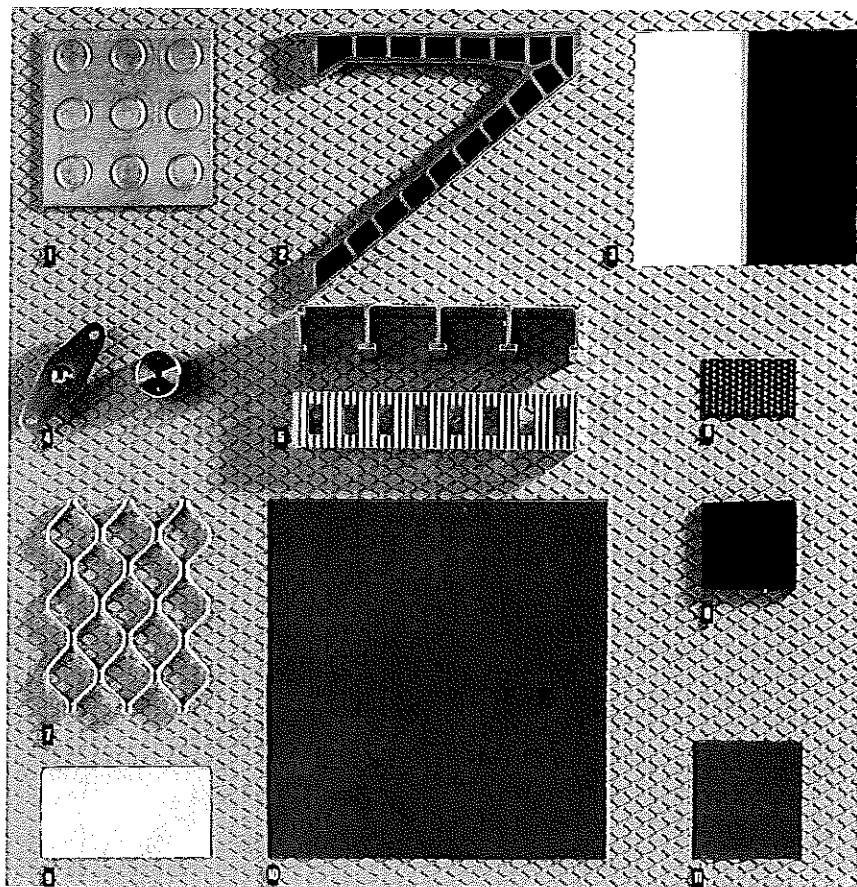
De Raamwerken NT2 en MVT

Inmiddels is er een voorstel gereed gekomen voor de bepaling van taalniveaus die moeten worden bereikt in de onderscheiden beroepsopleidingen, het REFERENTIEDOCUMENT TALEN IN DE KWALIFICATIEPROFIELEN. Voor de beschrijving van de taalniveaus (van de receptieve vaardigheden lezen en luisteren en van de productieve vaardigheden spreken en gesprekken voeren en schrijven) is gebruik gemaakt van het EUROPESE REFERENTIEKADER VOOR DE MODERNE VREEMDE TALEN (het CEF).

Het MVT (moderne vreemde talen) -model wordt gekozen 'omdat er geen ander bruikbaar instrumentarium is om taalvaardigheid in de moedertaal/omgevingstaal in een algemeen erkende competentiestandaard te beschrijven', aldus de samenstellers van het Referentiedocument (*Driessen. M. e.a., 2007*).

Indicaties voor het vereiste taalniveau in beroepsopleidingen

Over het algemeen weten we weinig over de werkelijke vereiste taalniveaus in opleidingen. Wel weten we wat de 'anderstalige' neveninstromers nodig hebben om beroepsopleidingen te kunnen volgen, zoals de MBO-3/4 opleidingen en de HBO- en universitaire opleidingen in Nederland. Ten behoeve van het STAATSEXAMEN NT2 is daarvoor onderzoek gedaan. Cito heeft bij HBO en WO gekeken naar de in-

stroomse taalvaardigheid door grote groepen docenten en begeleiders te laten oordelen over lijsten taalgebruikscompetenties uit het CEF-kader, en wel zonder dat respondenten wisten van welk niveau de omschrijvingen waren. Dat laatste is nogal cruciaal. Bovendien waren de beschrijvingen van de verschillende niveaus gehusseld. Uit dat onderzoek is duidelijk geworden dat het Hoger Onderwijs (HBO en Universiteiten) de vijf taalvaardigheden stelden op een beheersingsniveau dat overeenkwam met B2 voor de vier vaardigheden (voor luisteren wel bovenin B2, bijna C1).

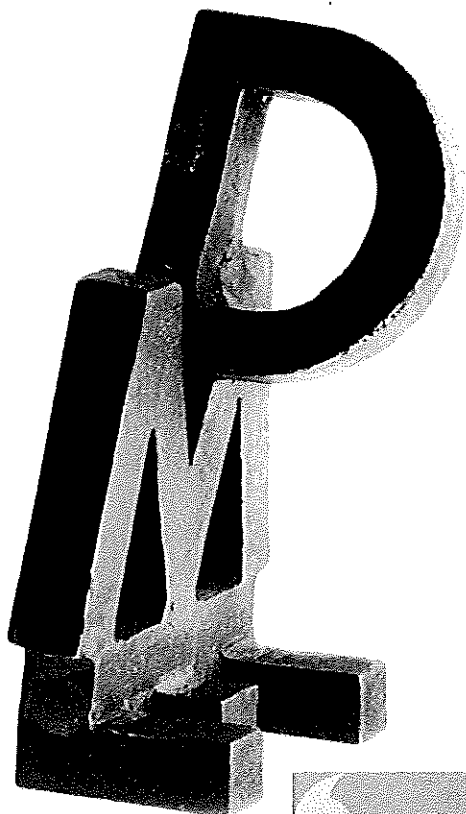
Een soortgelijk onderzoek is uitgevoerd voor de instroom MBO 3 en 4. Middels dat onderzoek is vastgesteld dat B1 het goede CEF-niveau is voor instroom MBO3/4.

In het verlengde van dat onderzoek zou ik boven en onder die twee opleidingsniveaus de taaleisen, gebruik makend

van het CEF, op een volgende manier kunnen beschrijven:

- Eind MBO-1: Cef-niveau A2 (4 vaardigheden);
- Eind MBO-2: Cef-niveau B (4 vaardigheden);
- Eind MBO-3/4: Cef-niveau B2 (4 vaardigheden);
- Bachelor HBO-WO: Cef-niveau C1;
- Master HBO-WO: Cef-niveau C2.

Zulke taalniveau-aanduidingen zullen natuurlijk altijd uitsluitend indicatief moeten zijn. Voor een succesvol doorlopen van een opleiding is veel meer nodig dan alleen een zeker niveau taalvaardigheid. Ervaringen met Geïntegreerde trajecten hebben laten zien dat veel instromers met een laag startniveau Nt2 in staat bleken enorm snel vooruitgang te boeken. Veel van zulke instromers maken juist van de opleiding en de taalactiviteiten binnen de opleiding gebruik voor een gestaag toene-

mende taalvaardigheid. Dit noemen we het omgekeerde verband tussen taalvaardigheid en schoolsucces.

Verder zegt de taalscore nog niets over studievoordigheden en andere passende competenties voor bepaalde opleidingen (neem daarbij ook sociaal-normatieve kwesties).

CEF is gemaakt voor verschillende T2-toepassingen

De genoemde taalbeheersingsniveaus zijn natuurlijk Nt2-niveaus want ze zijn ontleend aan het RAAMWERK NT2 en dat is weer ontleend aan het CEF voor moderne vreemde talen. Descriptoren zijn gemaakt voor een T2-publiek die de taal gaan gebruiken in T2-situaties. Veelal gaat het om mensen die in hun eigen taal al redelijk tot zeer taalcompetent zijn. Daar hoort ook bij dat opklimmende taalvaardigheid zal samengaan met toenemend scholingsniveau en steeds hoger wordende functioneringsniveaus. Bij B2 en C1 betreft het taalsituaties op hoger en bijna academisch functioneringsniveau en de teksten die men leest en de gesprekken die men voert zijn ook van het daarbij passende cognitieve niveau. Dat is dus intrinsiek aan het vaardig functioneren in de bedoelde taalgebruiksomgevingen. Dat betekent ook dat de descriptoren

Het is dus heel gevaarlijk om CEF- en Nt2-descriptoren als taalvereisten in te zetten voor moedertaalsprekers.

alleen betekenis krijgen als je ze in verband kunt brengen met daadwerkelijke teksten die je moet kunnen lezen en gesprekken die je moet kunnen volgen. De lees- en luistervaardigheid hangt dus samen met het tekstniveau (en de inhoud) van de te lezen en te beluisteren teksten. Nog duidelijker is het bij productieve vaardigheden dat de deelcompetenties moeten worden betrokken op het feit dat iemand een T2-leerder is. Een Nederlandse jongen of meisje dat niet zo taalvaardig is en slecht spelt en slecht kan schrijven, zal nog steeds heel veel fouten niet maken die een anderstalige op niveau A2 of B1 nog steeds wél zou kunnen en mogen maken.

Het is dus heel gevaarlijk om CEF- en Nt2-descriptoren als taalvereisten in te zetten voor moedertaalsprekers. Omdat het voor veel onderdelen heel moeilijk is om goed de maat te nemen.

En dat laatste (de maat nemen) is nu juist steeds meer de bedoeling. In het Referentiedocument TALEN IN DE KWALIFICATIEPROFIELEN worden namelijk minimale uitstroomniveaus Nederlands geformuleerd die de opleidingen verplicht zijn op te nemen in hun programma's. Aan het einde van de opleidingen moet bepaald kunnen worden of de competenties verworven zijn, want anders kan de leerling niet gediplomeerd worden. Dat zou dus moeten opgaan voor zowel de Nederlandse moedertaalsprekers, als voor de Nederlandse tweetalige leerlingen als voor de neveninstromers, zoals inburgeraars en andere (jong)volwassen anderstaligen.

Het lijkt me zo op voorhand niet eenvoudig om al die groepen dezelfde maat te nemen, al willen we natuurlijk allemaal dat zulke achtergrondverschillen voor een goede doorstroom van die verschillende groepen taal geen belemmering gaan vormen. Evenmin moeten die groepen in hun voortgaande (tweede)taalontwikkeling geremd worden.

Veel leerlingen uit een taalarme achtergrond en ook sommige leerlingen met een tweetalige achtergrond en anderstalige (jong)volwassen neveninstromers, zijn voor hun taalontwikkeling afhankelijk van de school; de boeken, de schrijftaken en de gesprekstaken en ook de taken die ze moeten uitvoeren op de stageplek. Vanuit die contexten kunnen zij hun taalvaardigheid verder ontwikkelen.

Daarom is het een goed uitgangspunt dat het Referentiedocument ervan uit gaat dat uitsluitend aan het einde van de opleiding gekeken wordt naar het door hen bereikte taalniveau. Want dan wordt het voor de opleiders in de beroepsopleidingen duidelijk dat ze een jaar (MBO-1) of twee jaar (MBO-2) of drie jaar (MBO-3) op allerlei manieren binnen het programma aan de taalniveaustijging van de leerlingen speciale aandacht moeten geven. Op deze manier komt de vernieuwde aandacht voor de taal waar ik in het begin van dit artikel over sprak weer tot zijn recht in het onderwijs.

Simon Verhallen

De auteur is directeur van IITA / Universiteit van Amsterdam.